

Praktická stránka elektronického podpisu

Tomáš Rosa

eBanka a.s., Praha

Katedra počítačů, FEL, ČVUT v Praze

trosa@ebanka.cz

Osnova přednášky

■ Kryptologie

- základní seznámení s oborem
- Podpisová schémata
  - elementární principy, schéma s dodatkem
  - metody RSA, DSA, ECDSA
  - kryptoanalýza podpisových schémat, útoky
- Nepopiratelnost digitálního podpisu
  - souvislost s nepadělatelností
  - univerzální nepopiratelnost
- Elektronický podpis
  - souvislost s digitálním podpisem
  - druhy elektronického podpisu

Podpisová schémata

- Historické souvislosti
  - 1976, Diffie-Hellman: formulace základních principů asymetrických schémat
  - 1978, Rivest-Shamir-Adleman: metoda RSA
  - 1990, Rompel: *existence jednosměrných funkcí je nutnou a postačující podmínkou pro existenci podpisových schémat*
  - 1991, NIST: metoda DSA jako součást první verze standardu DSS
  - 1992, Vanstone: návrh ECDSA
  - 1998¹, 1999², 2000³: ECDSA přijato jako standard ISO¹, ANSI², IEEE³ a NIST³

Podpisová schémata

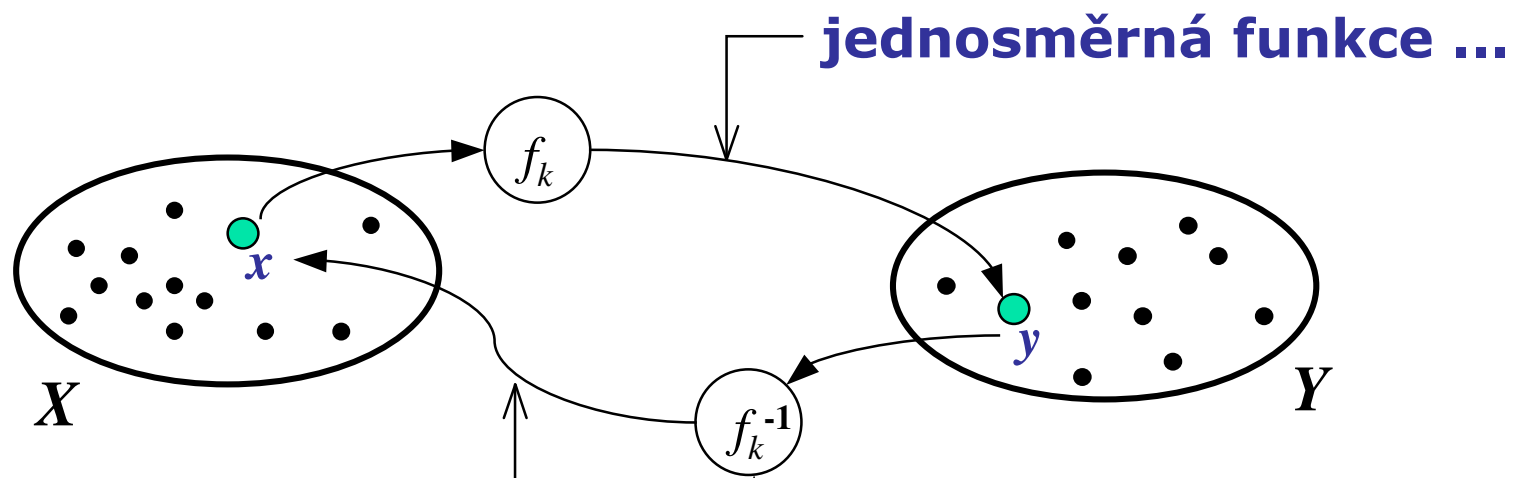
-elementární principy- (1)

- Ukážeme si konstrukci podpisového schématu typu RSA
  - schéma se opírá o použití jednosměrné funkce s padacími vrátky
  - metody založené na čistě jednosměrných funkcích jsou poněkud odlišné (DSA, ECDSA)

Podpisová schémata

-elementární principy- (2)

... s padacími vrátky

Podpisová schémata

-elementární principy- (3)

■ Předpokládejme

- funkce f_k je spojena s určitým konkrétním subjektem - uživatelem A
  - je to jeho veřejný klíč
- informace o padacích vrátkách k je známa pouze subjektu A
  - je to jeho privátní klíč

Podpisová schémata

-elementární principy- (4)

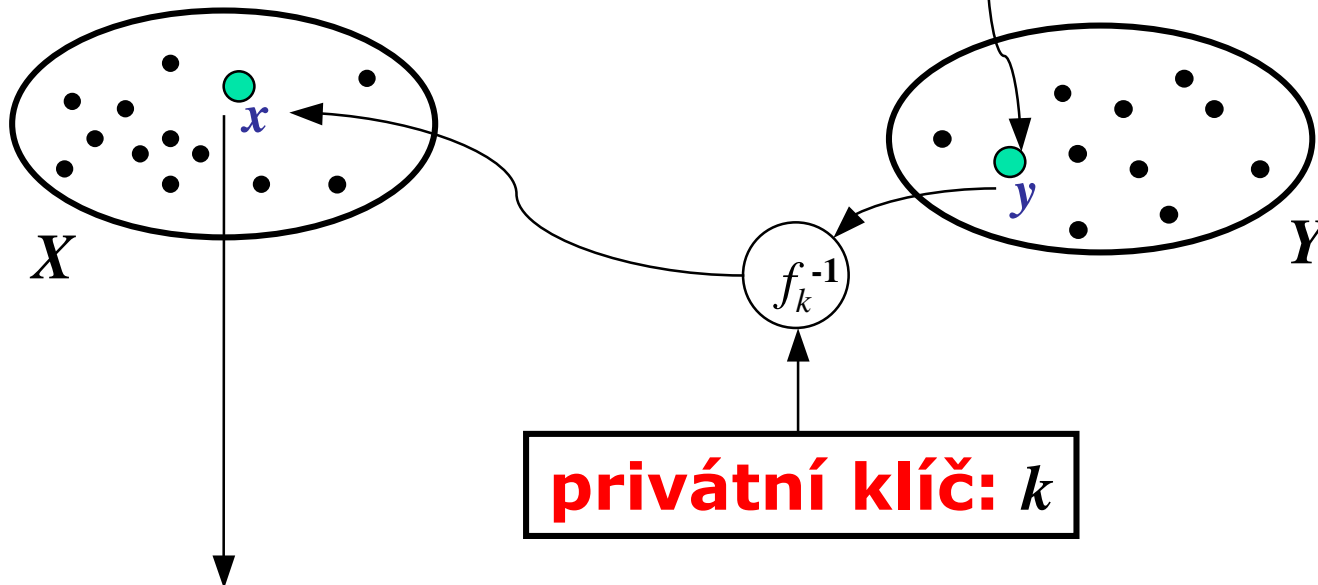
- Z vlastností f_k plyne
  - z pouhé znalosti f_k nelze najít výpočetně schůdnou inverzní funkci f_k^{-1}
  - čili speciálně: ze znalosti veřejného klíče nelze nalézt klíč privátní
  - tedy nakonec prakticky: ten, kdo zná pouze veřejný klíč, dokáže podpis ověřit, ale nedokáže jej sám vytvořit

Podpisová schémata

-elementární principy- (5)

hašovací funkce h
 $y = h(m)$

podepisovaná zpráva: m

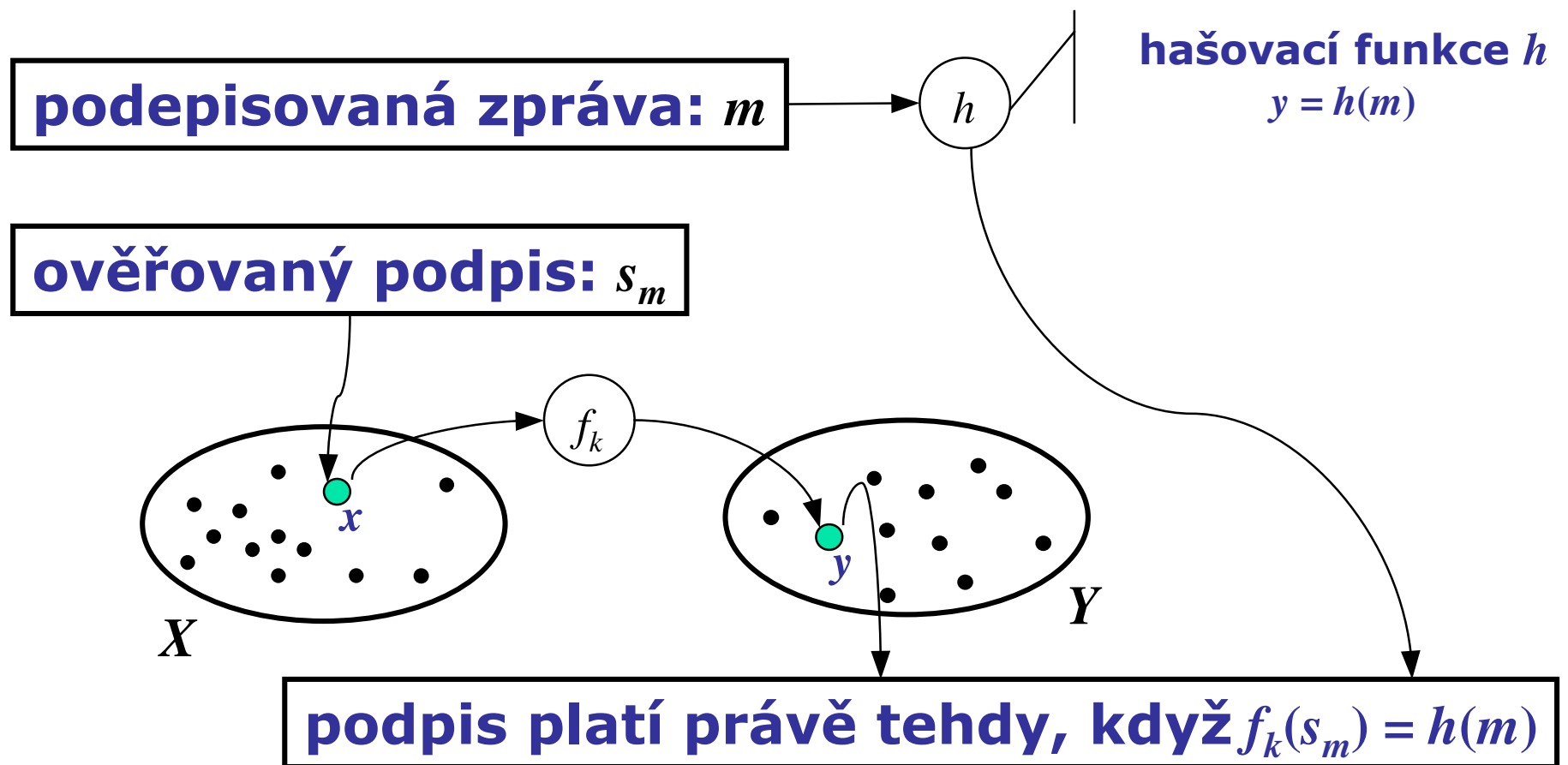

digitální podpis zprávy m : $s_m = x = f_k^{-1}(y)$

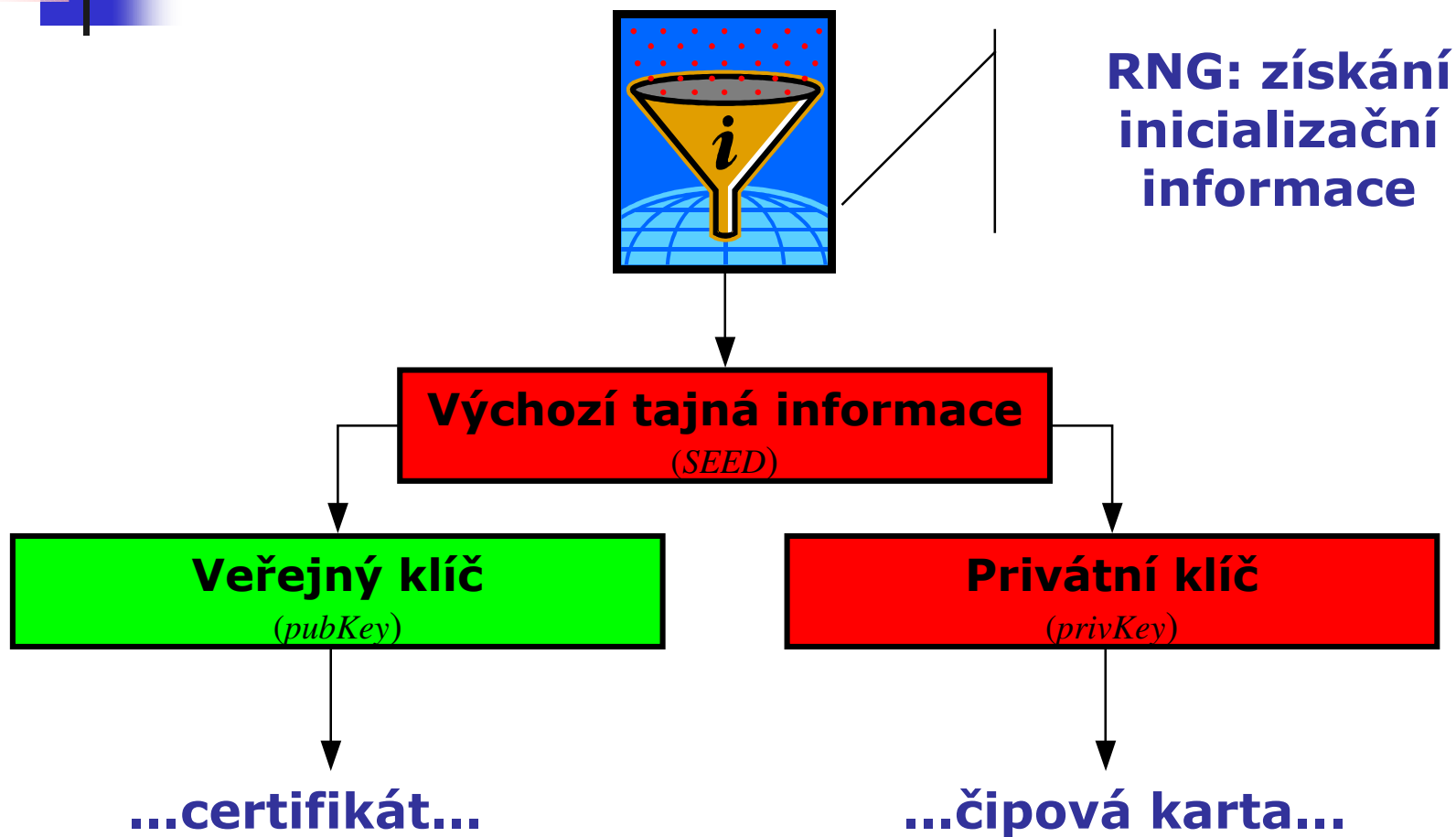
Podpisová schémata

-elementární principy- (6)

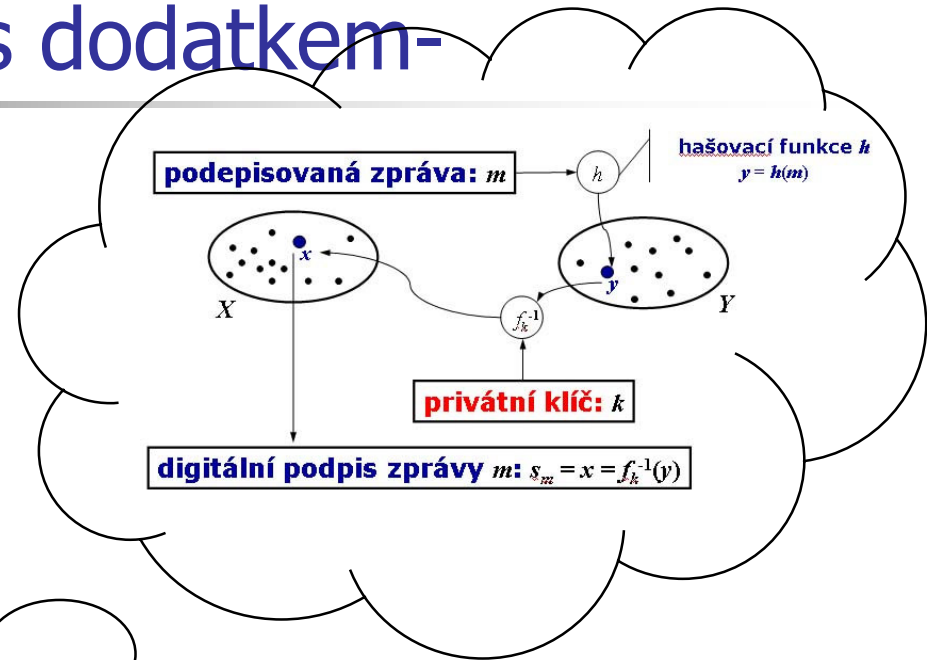
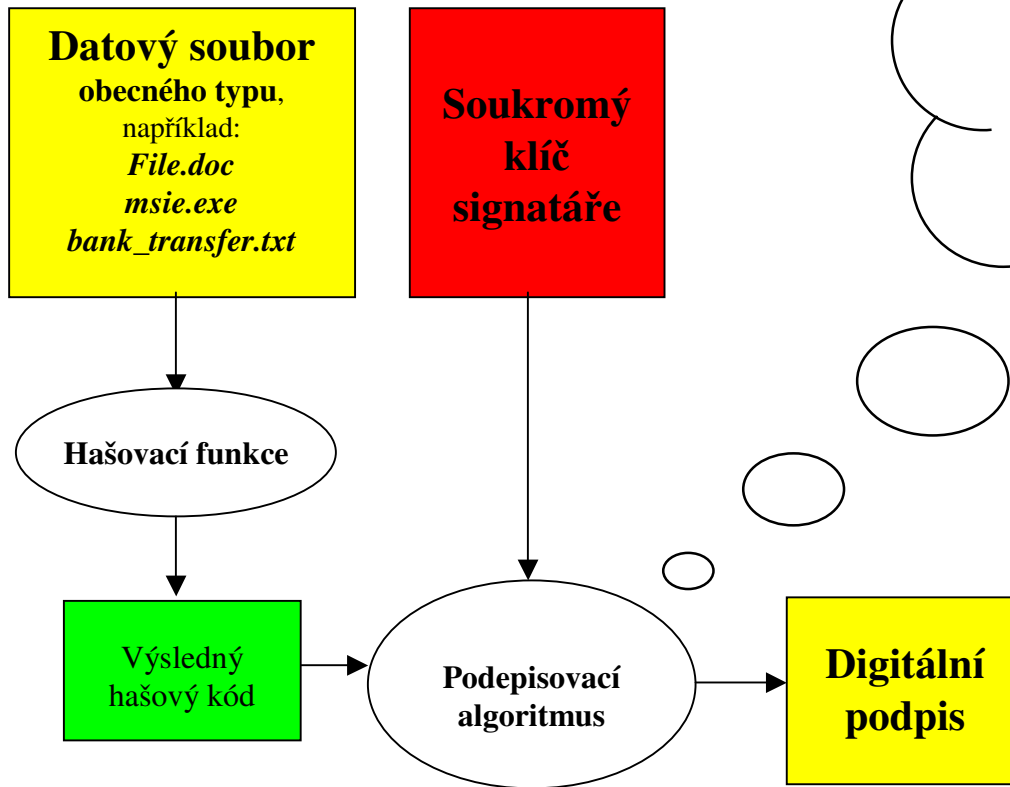
Podpisová schémata

-inicializace instance-

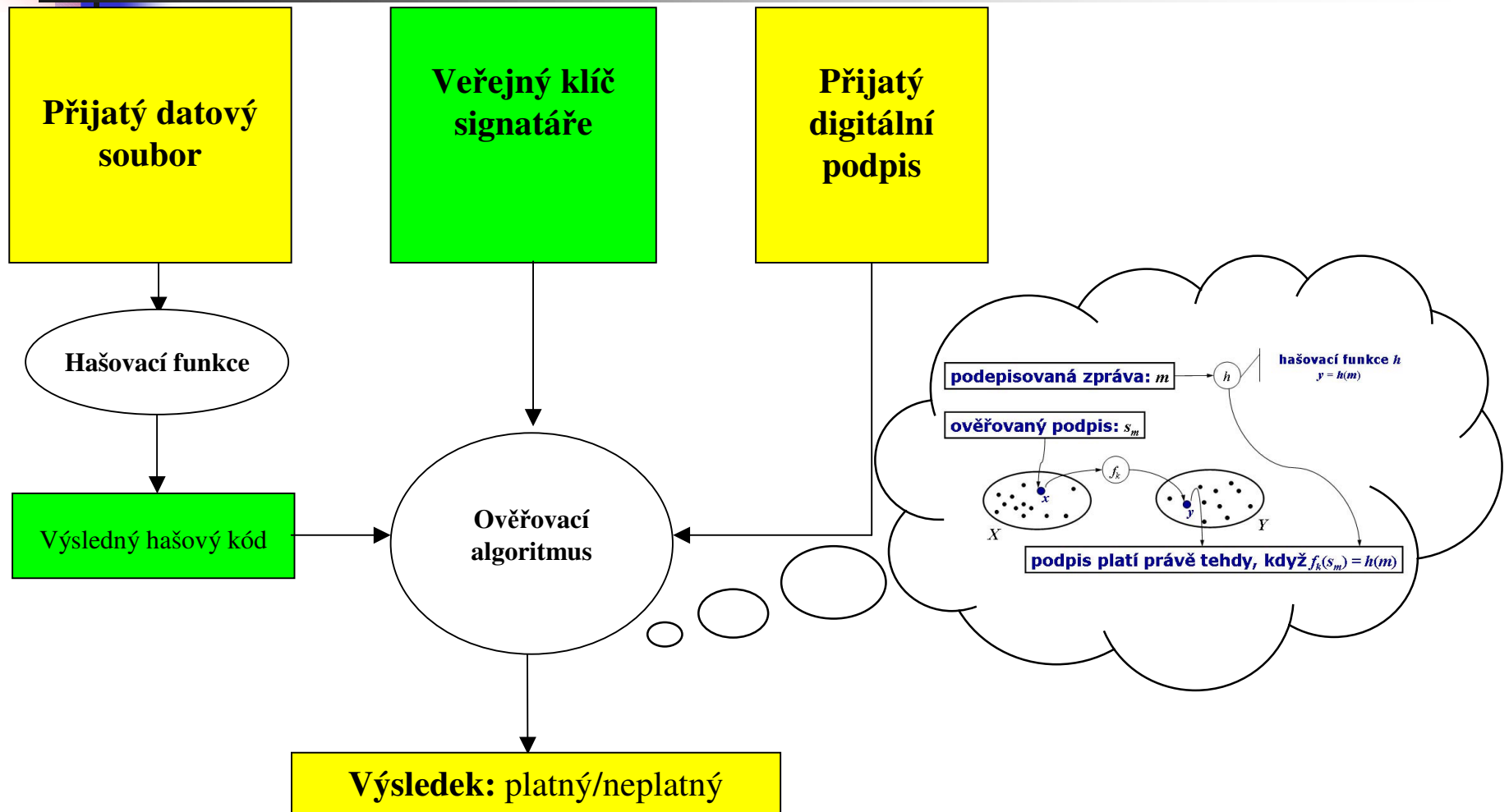
Podpisová schémata

-výpočet podpisu s dodatkem-

Podpisová schémata

-ověření podpisu s dodatkem-

O vztahu asymetrických šifer a podpisových schémat

- Obecně: Asymetrické šifry a podpisová schémata nejsou jedno a totéž
- Speciální případy: Za určitých okolností lze asymetrickou šifru převést na podpisové schéma a obráceně
  - pozor na terminologii: odšifrování $\sim$ podpis!
- Společný rys:
  - využití jednosměrných funkcí a jednosměrných funkcí s padacími vrátky
  - rozhodující vliv na bezpečnost má způsob kódování šifrované či podepisované zprávy

■ Inicializace schématu

- Vygenerujeme nezávisle dvě velká (zhruba stejně) prvočísla p, q , $p \neq q$.
- Spočtáme $N = pq$, $\lambda = \text{lcm}(p-1, q-1)$.
- Zvolme náhodné číslo e , $1 < e < \lambda$, $\text{gcd}(e, \lambda) = 1$.
  - Někdy se volí e pevně (zejména $e = 3, 65537$).
- Spočtáme d splňující: $1 < d < \lambda$, $ed \equiv 1 \pmod{\lambda}$.
  - Použijeme rozšířený Eukleidův algoritmus.
- Veřejným klíčem budiž dvojice (N, e) .
  - N nazýváme modul a e veřejný exponent RSA.
- Privátním klíčem budiž dvojice (N, d) .
  - d nazýváme privátní exponent RSA.
  - Pro bezpečnost je nutné ošetřit integritu dvojice (N, d) .

RSA

(2)

- Podepisovací transformace: $RSASP((N, d), m)$
  - Vstup: Privátní klíč RSA (N, d) , zformátovaná zpráva pro podpis m , $0 \leq m \leq N-1$.
  - Výpočet:
    - $RSASP((N, d), m) = m^d \bmod N$
- Ověřovací transformace: $RSAVP((N, e), s)$
  - Vstup: Veřejný klíč RSA (N, e) , ověřovaný podpis s , $0 \leq s \leq N-1$.
  - Výpočet:
    - $RSAVP((N, e), s) = s^e \bmod N$

- Podpisové schéma
  - Vystavěno na transformacích RSASP(.) a RSAVP(.).
    - Důležité jsou přídatné funkce ENCODE/VERIFY.
  - Schéma s obnovou zprávy
    - Zprávu a její podpis nelze jednoznačně oddělit. Používá se zřídka pro velmi krátké zprávy.
    - ISO/IEC 9796 – závažné problémy
  - Schéma s dodatkem
    - Podpis tvoří jasně identifikovatelný doplněk k podepsané zprávě.
    - V současnou dobu toto schéma převažuje.

RSA

(4)

podpisové schéma s dodatkem-

- Výpočet podpisu zprávy
  - Vstup: privátní klíč RSA (N, d) , zpráva pro podpis M (jako binární řetězec).
  - Výpočet:
    1. $H = \text{hash}(M)$
      - Na úrovni stejných hašových kódů jsou dvě různé zprávy nerozlišitelné.
    2. $m = \text{ENCODE}(H)$
    3. $s = \text{RSASP}((N, d), m)$
    4. Výsledkem budiž s .

RSA

(5)

podpisové schéma s dodatkem-

- **Ověření podpisu zprávy**
  - Vstup: veřejný klíč RSA (N, e) , zpráva pro ověření podpisu M (jako binární řetězec), ověřovaný podpis s .
  - Výpočet:
    1. $m = \text{RSAVP}((N, e), s)$
    2. $H = \text{hash}(M)$
    3. $V = \text{VERIFY}(H, m)$, $V \in \{\text{ANO}, \text{NE}\}$
    4. Výsledkem budiž V .

- Standardizován ve FIPS PUB 186-2
  - DSS – *Digital Signature Standard*, popisuje DSA – *Digital Signature Algorithm* a navíc stanoví, že jako hašovací funkce (dále h) se má použít SHA-1 (FIPS PUB 180-2).
  - Zatím není DSA standardizován pro SHA-256,-384,-512 (nově zavedeny ve FIPS PUB 180-2).
    - Tento krok lze očekávat v následujících verzích FIPS PUB 186.
- Algebraicky připomíná ElGamal přenesený na podgroupu prvočíselného řádu.
  - Souvisí také se Schnorrovým schématem.

- Inicializace schématu

- Vygenerujeme náhodné prvočíslo q , $2^{159} < q < 2^{160}$.
- Vygenerujeme náhodné prvočíslo p , $2^{1023} < p < 2^{1024}$ tak, aby $q|(p-1)$.
- Nalezněme generátor α cyklické podgrupy grupy $\mathbf{Z}_p^*$ řádu q .
- Zvolme privátní exponent x , $0 < x < q$.
- Vypočtěme veřejný klíč y , $y = \alpha^x \bmod p$.
- Veřejné parametry schématu jsou (p, q, α) .
  - Někdy je veřejný klíč uváděn ve tvaru (p, q, α, y) .
- Privátní klíč je čtveřice (p, q, α, x) .
  - Je nutné zajistit integritu čtveřice (p, q, α, x) .
  - Ačkoliv to tak řada popisů dělá, není vhodné vnímat x samostatně jako privátní klíč.

■ Podpis zprávy

- Vstup: Privátní klíč (p, q, α, x) , zpráva pro podpis m , hašovací funkce h (v DSS $h=SHA-1$).
- Výpočet:
  1. Vygenerujeme tajné náhodné číslo k , $0 < k < q$.
    - Parametr k bývá označován jako *dočasný klíč zprávy*.
    - Kompromitace k vede ke kompromitaci privátního klíče.
  2. Vypočtíme $r = (\alpha^k \bmod p) \bmod q$.
  3. Vypočtíme $s = k^{-1}(h(m) + xr) \bmod q$, kde $kk^{-1} \equiv 1 \pmod{q}$.
  4. Ověříme, že $r \neq 0$ a $s \neq 0$, jinak se výpočet opakuje.
  5. Podpisem budiž dvojice (r, s) .

- Ověření podpisu
  - Vstup: Veřejné parametry a klíč (p, q, α, γ) , zpráva m , ověřovaný podpis (r, s) , hašovací funkce h (v DSS $h=\text{SHA-1}$).
  - Výpočet:
    1. Ověříme, že $0 < r < q$ a $0 < s < q$. Jinak podpis odmítneme jako neplatný.
    2. Vypočtíme $w = s^{-1} \bmod q$.
    3. Vypočtíme $u_1 = w * h(m) \bmod q$ a $u_2 = r * w \bmod q$.
    4. Vypočtíme $v = (\alpha^{u_1} \gamma^{u_2} \bmod p) \bmod q$.
    5. Podpis prohlásíme za platný iff $v = r$.

ECDSA

- Algebraické rozšíření DSA.
- Namísto $\mathbf{Z}_p^*$, respektive její cyklické podgrupy, je použita eliptická křivka $E(\mathbf{F}_q)$, respektive její cyklická podgrupa prvočíselného řádu n , kde $n > 2^{160}$.
- Použitá křivka je generována náhodně nebo je použita některá ze standardizovaných křivek.
  - U ECDSA je běžné sdílení veřejných parametrů (těleso, křivka, generátor podgrupy a jeho řád).
  - Při generování nových křivek je třeba pečlivě kontrolovat možné anomálie, které mohou vést k efektivním útokům.

Kryptoanalýza podpisových schémat

- Potenciální místa útoku
  - základní kryptografické transformace
    - inverze jednosměrných funkcí, kolize hašovacích funkcí,...
  - formátování podepisovaných dat
    - vážný problém u ISO 9796 – schéma s obnovou zprávy
    - u používaných schémat s dodatkem zatím nezjištěny vážnější slabiny
  - generování klíčů a ukládání klíčů
    - nevědomé či záměrné generování slabých klíčů
    - útoky na čipové karty postranními kanály
  - vyšší procesy informačního systému
    - trójský kůň – podstrčení dokumentu pro podpis, atp.
    - nedodržení okrajových podmínek použitých kryptografických mechanismů

Řešení úloh faktorizace¹, DLP² a ECDLP³

- Bezprostředně souvisí s bezpečností RSA¹, DSA² a ECDSA³
  - význam pro dlouhodobé plánování
  - bezprostřední dopad „běžných objevů“ na současné dobře navržené systémy zanedbatelný
  - bezpečnost praktických implementací více ohrožují jiné a závažnější objevy
    - na první pohled však nejsou tak markantní

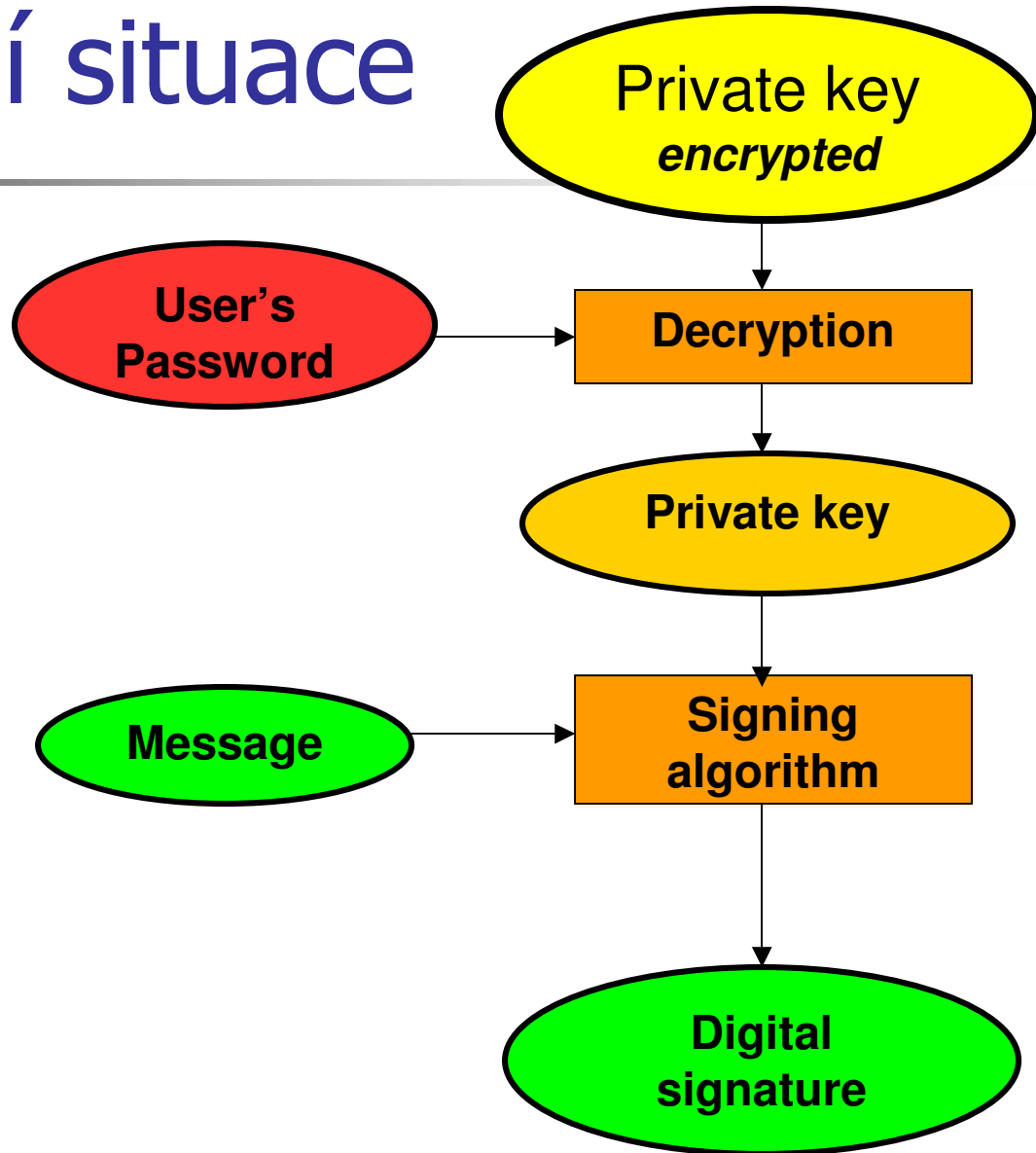
Řešení úloh faktorizace¹, DLP² a ECDLP³

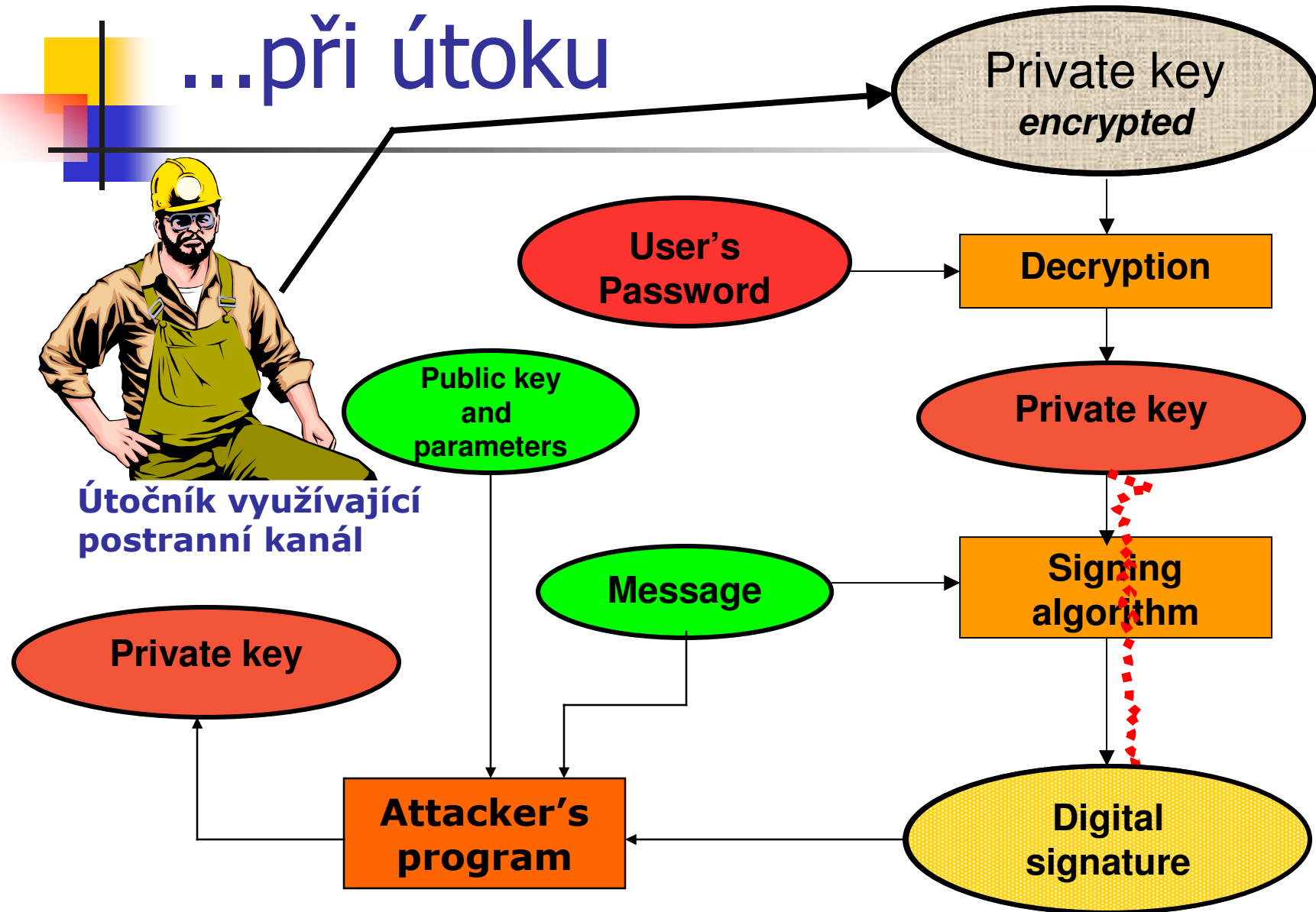
- Klasické metody
  - NFS¹, NFS/Index-calculus², Pollardovy metody^{1,2,3} ρ a λ
  - rozvoj zatím víceméně stagnuje
- Speciální akcelerátory
  - TWINKLE^{1,2}, TWIRL^{1,2}
    - elektrooptické prosévací zařízení
- Kvantové počítače
  - Shorův algoritmus^{1,2,3}

Normální situace

Podepsání zprávy

...při útoku

Nepopiratelnost digitálního podpisu

- **Definice.** *Nezávislá třetí strana je schopna jednoznačně ověřit, že daný subjekt předložený dokument podepsal (respektive nepodepsal).*
- V současných systémech není nepopiratelnosti dosaženo automaticky
- Příslušný systém musí být s ohledem na požadovanou vlastnost nepopiratelnosti speciálně navržen a konstruován
  - pozor na změnu pohledu: Útočníkem je zde často sám majitel privátního klíče!

Nepadělatelnost digitálního podpisu

- **Definice.** *Neexistuje zpráva, jejíž podpis je možné najít s pouhou znalostí veřejného klíče a jiných podepsaných zpráv.*
  - odpovídá mezím teoreticky prokazatelných vlastností
  - ve skutečnosti však odstiňuje pouze část možných útoků
  - reálné útoky probíhají za volnějších podmínek
    - postranní kanály
    - obecně „povolená“ interakce s podepisovacím modulem
    - trójský kůň...

Nepadělatelnost vs. nepopiratelnost

- nepopiratelnost $\Rightarrow$ nepadělatelnost
  - čili zajištění nepadělatelnosti je vhodné chápat v kontextu zajištění nepopiratelnosti
- z praktického hlediska je vhodné soustředit se na nepopiratelnost
  - omezení se pouze na nepadělatelnost je zavádějící

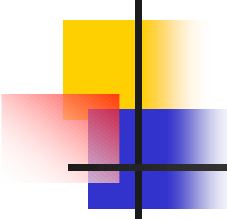

Univerzální nepopiratelnost

- I při nepopiratelnosti mohou hrozit útoky
  - vycházejí zejména z technických slabin konkrétního IS
  - podstata: lokální zmatení konkrétní osoby ověřující daný podpis
    - výrok této osoby se bude lišit od pozdějšího (správného) výroku soudce
- Řešení: univerzální nepopiratelnost
  - taková nepopiratelnost, kde role třetí strany není omezena na určitou skupinu vybraných autorit
    - čili každá ověřující osoba je schopna vydat rozhodnutí o pravosti podpisu konvenující s pozdějším verdiktem soudce

Zajišťování (univerzální) nepopiratelnosti

- Vyžaduje pečlivý formální rozbor procesů celého IS
  - mimo jiné se dotýká klíčového hospodářství
    - nikdo (ani sám majitel daného klíče) nesmí být schopen zcela ovlivnit hodnotu generovaných klíčů
  - zahrnuje i ostatní partie
    - formáty zpracovávaných dokumentů
    - architekturu adresářových a síťových služeb

Útoky na nepopiratelnost

- Využívají kryptoanalytické útoky na použité podpisové schéma k zajištění dílčích cílů hlavního útoku
- Cíl hlavního útoku
  - získat profit z napadení výroku o pravosti/nepravosti předloženého podpisu
    1. útočník před soudem popírá svůj vlastní podpis
      - nejčastější případ
    2. útočník* prokazuje, že někdo jiný podepsal jím* předložený dokument v jím* předložené podobě

Popírání podpisu

- Základní princip: *alternativní vysvětlení*
  - útočník předkládá soudu (alternativní) vysvětlení toho, proč se u předloženého dokumentu nachází jeho (matematicky) platný podpis, jestliže on dokument nepodepsal
- Kryptologická opora soudních verdiktů
  - spočívá v tom, že nelze nalézt alternativní vysvětlení
    - čili, existuje pouze jedno matematicky korektní vysvětlení dané situace

Hledání alternativního vysvětlení

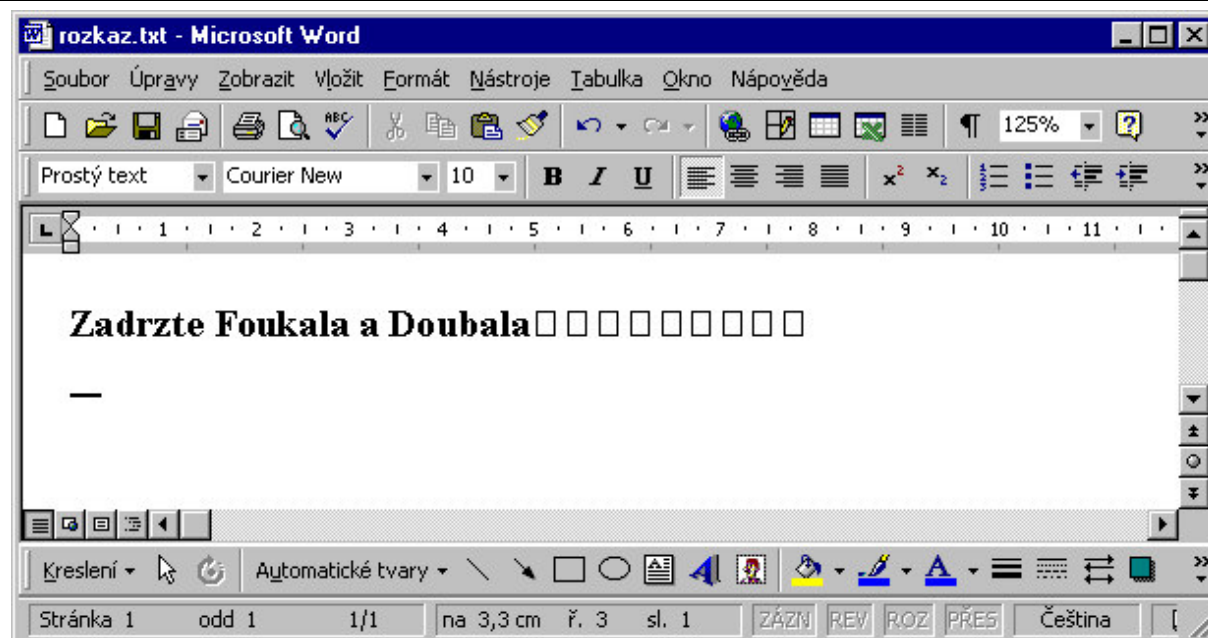

- Nalezení kolize
  - zpráv
  - veřejných klíčů
- Zpochybnění
  - neпадělatelnosti podpisů v daném schématu
  - kvality generování a ochrany privátních klíčů
  - bezpečnosti podepisovacího modulu
- Předstírání zmatení
  - kódování podepisovaných zpráv
  - trójský kůň

Příklad

-kódování zpráv- (1)

```
Lister - [E:\rozkaz.txt]
File Edit Options Help 100%
00000000: 0D 0A 5A 61 64 72 7A 74|65 20 46 6F 75 6B 61 6C | ■■Zadržte Foukal
00000010: 61 20 61 20 44 6F 75 62|61 6C 61 08 08 08 08 08 | a a Doubala■■■■■
00000020: 08 08 08 08 20 20 20 20|20 20 20 20 20 0D 0A 0D | ■■■■ ■■■■
00000030: 0A
|
```


Příklad

-kódování zpráv- (2)


```
MS-DOS C:\WINNT\system32\cmd.exe
E:\>type rozkaz.txt
Zadržte Foukala
E:\>
```


Nepopiratelnost a fyzické předměty

- Typicky se dnes jedná o čipové karty
  - privátní klíč je uložen na kartě a chráněn mechanismem PIN
  - volitelně lze privátní klíč na kartě i vygenerovat a provádět s ním podepisovací transformaci přímo v prostředí karty
    - klíč prokazatelně nikdy neopustí kartu
- Snižuje možnost alternativního vysvětlení
  - uživatel má klíč pod jistou úrovní své kontroly
- Sama karta ale nestačí
  - předstírání zmatení – aplikace zobrazující podepsovanou zprávu není pod kontrolou čipové karty
  - zpochybnění kvality klíče generovaného na kartě (slabiny (P)RNG)

Nepopiratelnost a autonomní podpisové moduly

- Cílem je dále snížit riziko nalezení alternativního vysvětlení
  - součástí modulu může být i zobrazovací jednotka a klávesnice
  - lze očekávat lepší řešení problémových oblastí čipových karet – RNG, apod.
- Pro plošné nasazení však zatím nedostupné
  - řádově vyšší cena
  - možné problémy s kompatibilitou
- Nasazovány jako jádra klíčových systémů
  - certifikační authority
  - notářské služby
  - ...

Elektronický podpis (1)

- Úzce spojen s podpisem digitálním
  - nejsou to ovšem zcela totožné pojmy
  - digitální podepisování chápeme jako bezpečnostně nejlepší způsob realizace podepisování elektronického
- Pojmy z jiné oblasti
  - digitální podpis je pojem kryptologický
  - elektronický podpis je pojem zejména právní a normotvorný
- Odlišný pohled
  - definice elektronického podpisu stanovuje požadavky
    - způsob realizace není v popředí zájmu
  - schémata digitálního podpisu se soustředí na plnění stanovených požadavků

Elektronický podpis (2)

- V ČR upraven zákonem
  - č. 227/2000 Sb., č. 226/2002 Sb.
  - včetně souvisejících vyhlášek a nařízení
- Vyhláška ÚOOÚ č. 366/2001 Sb.
  - doplňuje technické a technologické aspekty zákona
  - stanovuje přípustné kryptografické mechanismy
  - styčná plocha mezi kryptologickým a legislativním pohledem

Elektronický podpis (3)

-korespondence pojmů-

- Data pro vytváření elektronického podpisu
  - privátní klíč uživatele
- Data pro ověřování elektronického podpisu
  - veřejný klíč uživatele

Elektronický podpis (4)

-druhy podpisu a požadavky-

- Elektronický podpis (EP)
  - základní druh
  - není požadována nepopiratelnost
  - nestanovuje žádné další bezpečnostní vlastnosti
- Zaručený elektronický podpis (ZEP)
  - EP, který splňuje jisté bezpečnostní nároky
  - požaduje nepopiratelnost
  - lze jej chápat jako soubor požadavků na službu elektronického podepisování v daném IS jako celku
    - i když je definován jako soubor vlastností datové položky

Elektronický podpis (5)

-druhy podpisu a požadavky-

- Kvalifikovaný elektronický podpis
  - není přímo pojem zákona
    - ten však používá jeho opisnou definici
  - ZEP, který splňuje rozšířené bezpečnostní nároky
    - veřejný klíč je certifikován *kvalifikovaným certifikátem* (viz zákon)
    - podpis je prováděn *prostředkem pro bezpečné vytváření podpisu* (viz zákon)
  - zvyšuje kvalitu nepopiratelnosti
    - snižuje možnost zmatení
    - požaduje autonomní podepisovací modul

Závěr

- Na bezpečnosti elektronického podepisování se podílí řada faktorů
  - počínaje kvalitou matematických primitiv a konče odolností pracovních stanic uživatelů
  - z kryptologického hlediska se jedná zejména o typ použitého schématu, kvalitu RNG, generování a uchovávání klíčů
- Hlavním cílem je nepopiratelnost
  - musíme být schopni útočníkovi* dokázat, že sám nebyl předmětem jiného útoku a tím zmařit jeho* útok
- Elektronické podepisování vs. digitální podepisování
  - legislativní vs. matematicko-technický pohled na dvě pronikající se oblasti

Další informace...

- Archiv českých článků o kryptologii
  - <http://crypto.hyperlink.cz>
  - <http://cryptography.hyperlink.cz>
- Ministerstvo informatiky České republiky
  - <http://www.micr.cz>
- EESSI - The European Electronic Signature Standardization Initiative
  - <http://www.ict.etsi.org/eessi/EESSI-homepage.htm>